

Fenomenul Eufrosinia Kersnovskaia

*Prof.univ.dr. ing. Marinciuc Aurel,
Universitatea Tehnică a Moldovei Chișinău*

Abstract: *Soviet regime used the most despicable methods to warp the souls of the Soviet people. Euphrosyne Kersnovskaia of Russian origin from Bessarabia, was one of them. The paper presents the plight of this woman.*

Această boieroaică de la Soroca a petrecut 19 ani în Siberia. A fost deportată la 13 iunie 1941, a trecut prin chinurile cumplitelui transport pe ruta Florești-Tomsk, a muncit o iarnă la tăiat copacii în taiga, a fugit și a rătăcit jumătate de an, parcurgând spre sud 1500 km, a fost arestată, judecată și condamnată la 10 ani. Apoi a cunoscut închisorile și etapele, a fost judecată a doua oară (din nou i-au dat 10 ani – pentru critica versurilor lui Maiakovski), a făcut toate muncile –

**Domnișoara Fofa la
Chișinău și Soroca**

inclusiv 9 ani în minele de cărbuni de la Norilsk.

**Minerul optimist
Eufrosinia de la Norilsk**

E. Kersnovskaia este una din cele 66 milioane de victime ale Gulagului. Însă foarte puțini din cei pătimiți au descris calvarul îndurat. Basarabeanca noastră a lăsat memorii, care astăzi sunt considerate o capodoperă de valoare europeană. După dimensiuni este comparabilă numai cu *Arhipelagul Gulag* al lui Al. Soljenițin. Cartea acestui mare scriitor rus – laureat al Premiului Nobel, este un studiu-pamflet. Fostul deținut a sistematizat amintiri a sute de oameni, mii de documente și a construit o carte savantă, o veritabilă enciclopedie despre marea crimă a dictaturii comuniste. Cartea Eufrosiniei

Kersnovski tratează aproape toate problemele din *Arhipelag*, dar trecute prin prisma (și calvarul) unui singur om.

Numele și opera ei sunt cunoscute astăzi în lumea întreagă. Treptat (mai întâi – la Soroca) ea devine cunoscută și publicului larg din Republica Moldova, din România.

Dimensiunile lu-crării impresionează: textul (fără desene) – 6 volumeșe cu un total de 1888 de pagini și, aparte – încă 700 desene în color.

La Soljenițin întâlnim un aseme-nea pasaj: „În oraș aproape că nu sunt case, din care să nu fi fost arestat cineva. Iar lângă pușcărie – o sumedenie de căruțe, în care țărăncile bocesc, ca-n dimineața executării streleților din tabloul lui Surikov. Ah! Oare, unde-I pictorul, care să ne deseneze toate astea?”.

Ei, bine! S-a găsit un asemenea pictor, care a immortalizat (mai bine spus – stigmatizat) epoca groaznică a comunismului. Acest pictor este **Eufrosinia Kersnovskaia**.

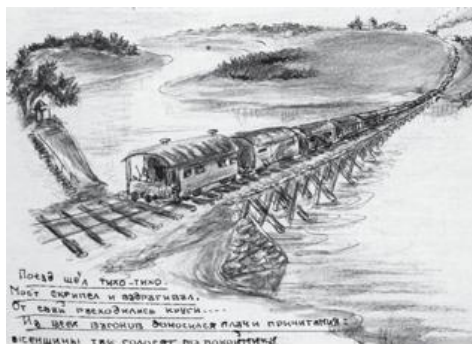
Opera ei intră în patrimoniul culturii universale, în istorie. V-a veni o zi, când amintirile și picturile sale vor nimeri și în manualele școlare.

1. Strămoșii

Pe linia tatălui un strămoș este medicul Martin Ioanis Kersnovski, de la Universitatea din Vilna, căsătorit cu Katarina Dombrostovska. Ei au avut un fiu – Anton I (născut în anul 1763), care pentru merite deosebite în combaterea holerei a devenit conte. A avut și el un fiu – Anton II (de asemenea medic). Acesta a avut patru feciori, printre care și pe Anton III (1820-1881) – inginer militar, ajuns la gradul de colonel; el este bunicul Eufrosiniei. La pensionare (1863),

**Scena deportării familiei
lui Boris Kersnovski**

**La traversarea Nistrului (lângă Rezina) un tren întreg
(țărani, proeți, învățători, licești...) plângea și cânta
romanța lui Octavian Goga "De ce m-ați dus de lângă voi,
de ce m-ați dus de-acasă?"**

s-a căsătorit cu baronesa austriacă Elena Peter von Buhentald – Dobrovolska (1841-1900), moșieră din jud. Hotin. Ambii sunt înmormântați în curtea bisericii din satul Ocolina – Soroca. Bunicul a cumpărat în anul 1863 o moșie de circa 800 hectare (de la un descendent al moșierilor Leonardi) între satele Ocolina și Țepilova. Acest loc s-a numit – ba Seliște, – ba Pol-Țepilova. Astăzi a intrat în componența satului Ocolina. Acești noi boieri basarabeni au avut șase copii: feciorii Anton IV, Constantin, Boris și fiicele Natalia, Liza, Katea.

Tatăl Eufrosiniei, adică Anton IV (1864-1936) a fost jurist la Odesa până în anul 1917. Constantin Kersnovski a fost procurorul județului Soroca și a susținut în anul 1918 (de altfel, ca și toți polonezii basarabeni) chemarea zemstvelor de Unire cu România; s-a căsătorit cu o țărăncă (Maria Pușcașu), care împreună cu feciorii Anatol și Nicolae, a fost deportată în Kurgan la 6 iulie 1949.

Fiul mai mic – Boris, s-a căsătorit și el cu o fată de la țară (Maria Mamonic). Împreună cu cinci copii s-a refugiat în România (în anul 1940 și în anul 1944) și a fost găzduit la una din moșiile regale. Una din fiicele lui Boris (Elena Coldea) a fost directoare de liceu (Sibiu) și deputat prin anii '80.

Fiica mai mare a lui Anton III – Natalia, a fost căsătorită cu Nic. Dobrograev, fiul ispravnicului de Soroca. Ei au avut o fiică – Elena, care s-a căsătorit cu Șeptelici – Andrași, descendent direct al domnitorului Vasile Lupu.

Rudele pe linia mamei aparțin celei mai înalte pătri din societatea vechii Basarabii.

Un stră-străbunel, cu numele Ioan Cara-Vasile a fost pe la începutul secolului XIX conducătorul comunității grecești din Constantinopol. După datele lui Gh. Bezviconi această familie provine din aromâni macedoneni.

Soția sa, Ecaterina, evadase cândva din harem, refuzând să devină sultana Imperiului Otoman. În primăvara anului 1821 a izbucnit răscoala națională grecească – Eteria, pornită la 7 martie de către Alexandru Ipsilanti în Principatul Moldova. Simultan s-au răsculat grecii din toate localitățile imperiului. Turcii au trecut imediat la represalii dure. În aprilie, în ziua de Sf. Paști, acel strămoș Cara-Vasile și patriarhul Constantinopolului Grigore au fost spânzurați de candelabrul catedralei din Constantinopol. Ulterior ambii mucenici au fost canonizați de Biserica Grecească.

Soția Ecaterina și fiul Dumitru au reușit să fugă la Odesa. Aici Dumitru Cara-Vasile a devenit cu timpul mare proprietar al unei companii maritime de comerț. Generalul Kiseleff l-a împrumutat cu moșii întinse în sudul Basarabiei.

El a fondat orașul Cahul (pe moșia satului Frumoasa), a construit catedrala orașului. A fost căsătorit cu Eliza P. Plarino și a avut 6 copii –

băieții Alexei (bunicul Eufrosiniei), Dumitru și fiicele Sofia (căsătorită cu Celibidache), Ana (căsătorită cu Eczarhu), Maria (căsătorită cu Crăciunescu) și Elena (căsătorită cu Tulceanu, primar la Ismail).

Astfel familia Cara Vasile s-a înrudit cu familii ilustre din Basarabia și România – cele menționate și încă altele – Mimi, Sârbu, Cegolea etc.

Dumitru Cara-Vasile a fost membrul Divanului Ad-hoc, era prieten cu Alexandru-Ioan Cuza (pe când acesta era prefect de Galați), a participat la marele eveniment al Unirii Principatelor din a. 1959.

Dumitru Crăciunescu, fost deputat în Parlamentul României pe timpul lui Carol I (din partea sudului Basarabiei), pe timpul regimului țarist (după 1878) a fost președintele Comisiei Basarabiei de Sud și anume datorită lui a fost păstrată forma de administrare și legislația românească în perioada 1878-1918.

Alexei Cara Vasile (1846-1915) a făcut studii ingineresti la Paris, a fost și el deputat în Parlamentul României, primar de Cahul, a fost ales deputat în Duma de Stat a Rusiei (legislatura III). S-a căsătorit cu Eufrosinia Cianguli (acești boieri de la Orhei purtau deja numele Cegolea). Fiul său tot Alexei a studiat la Paris și a inaugurat la Cahul un cinematograf, care era al doilea în toată Rusia.

Alexei și Eufrosinia au avut mulți copii, din care-i menționăm pe fiica Alexandra (1878-1964), adică mama Eufrosiniei Kersnovskaia, pe fiul Vasile (ofițer, a luptat în Franța în anii 1915-1918, arestat în anul 1940, a decedat în Kazahstan, în anul 1943), pe fiica Olga, căsătorită cu Mișu Fux, dirijorul Operei din București.

Anton IV Kersnovski s-a căsătorit cu Alexandra Cara-Vasile în anul 1904. Au crescut doi copii: pe fiul Anton V și fiica Eufrosinia. Acest fiu (a trăit în anii 1905-1944) a făcut studii și a lucrat în Franța. Este un istoric recunoscut: a elaborat o istorie militară a Rusiei în 12 volume. În timpul celui de al doilea refugiu (1944-1960) mama Alexandra a trăit în familia academicianului Constantin Parhon, președintele Academiei Române, președinte a Parlamentului României, savant de talie mondială.

2. Viața Eufrosiniei

S-a născut la 24 dec. 1907 pe stil vechi (adică la 6 ian. 1908) în orașul Odesa, unde tatăl era un jurist renumit. Școala primară a făcut-o la Odesa. Fiecare vară o petrecea la bunica (tot Eufrosinia) la Cahul, la vila *Froza* din suburbie.

Când a izbucnit revoluția bolșevică din 1917, familia a fost izgonită în stradă (la Odesa). Eufrosinia a fost câteva luni vagabondă. În anul 1919 tatăl a fost arestat. Un gardian, care conducea coloana de 700 intelectuali trimiși spre executare, l-a recunoscut pe Kersnovski și amintindu-și de o faptă bună a acestuia, l-a eliberat. În aceeași zi familia (tata, mama, și doi copii), cu ajutorul contrabandiștilor s-au refugiat în România. După un pelerinaj la

Sulina, Galați, Cahul (vila *Froza* fusese complet distrusă de către dezertorii armatei rusești în vara anului 1917), familia a trecut cu traiul la Soroca (Ocolina-Țepilova). Tatăl a profesat avocatura, iar mama a predat limba engleză la Liceul de băieți *A. D. Xenopol* și limba franceză la Liceul de fete *Domnița Ruxanda*.

Eufrosinia a făcut studii mai mult acasă, sub conducerea mamei, care făcuse studii la Galați (în pension) și Paris (la conservator). Eufrosinia a susținut examene extern la Liceul *Domnița Ruxanda*, apoi la liceul particular al baronesei Iulia von Gheiking (din Chișinău), unde a susținut și bacalaureatul (1924). A studiat apoi la o școală agricolă din România (specialitatea – zootehnia).

Eufrosinia a refuzat să plece la studii în Franța. A decis să se consacre muncii de fermier acasă, la moșia sa, care după împărțirea între rude (anul 1910), consta din 25 hectare grădină-vie-acareturi, 5 hectare de pădure și 46 hectare teren arabil în câmp.

Eufrosinia era simultan proprietar, agronom, econom și mai ales – muncitor. Lucra din zori și până noaptea, alături de țărani angajați cu ziua – mergea desculț la coarnele plugului, cosea fânul sau cerealele, încărca cu furca snopii în căruță, rânea în grajduri, mulgea vacile, castra caii și porcii. A fost tipul de agricultor universal.

În același timp, citise capodoperele literaturii universale, era la curent cu ideile, discuțiile și politica europeană, iubea muzica clasică, picta, vorbea 9 limbi: rusa, româna (pe care a învățat-o de la țărani și copiii acestora), poloneza, greaca, franceza (cu mama a corespondat în această limbă chiar și din Siberia), germana, engleza și întru câțva italiana, spaniola și idiș (necesară în relațiile cu negustorii din Soroca). Când trebuia – o rupea și pe țigănește.

Toți membrii dinastiei Kersnovski au fost cândva catolici. Tatăl (Anton IV) fusese botezat catolic, dar după căsătoria cu o ortodoxă, în familia lui toți se țineau de ritul ortodox.

E. Kersnovskaia n-a avut viață personală. Niște variante, inspirate de mama, s-au destrămat, căci mirii erau persoane șterse, adevărați vânători de zestre, nu prea cultivați și foarte plictisitori pentru Eufrosinia. Apoi a survenit boala și moartea tatei, războiul și calvarul în Siberia.

La Talin (iulie 1962), o reîntâlnire cu fostul coleg de închisoare, profesorul de medicină Mardna

7 9 0 3 6
- numărul deținutei
Kersnovskaia.
Era cusut pe toate
hainele ei.

Eufrosinia călătorea în fiecare an – la Cahul (la unchiul Vasile), la București, prin Transilvania, a fost și peste hotare – Germania, Cehoslovacia, Ungaria, Austria, Franța.

A întâmpinat regimul sovietic ca pe o realitate fatală. La 10 iul. 1940 mama și fiica au fost alungate în stradă, desculți și fără nici un ban sau ceva obiecte. A trimis-o pe mama în România, iar dânsa a rămas la Soroca. Era o fire fatalistă. Fiind tânără și voinică, muncitoare și energică, ea nu se temea de viitorul său. Lucra cu ziua pe la oameni (la despicat lemne, la îngrijitul viilor etc.). Orașul se minuna. Cândva, domnișoara Fofa uimea orașul, mergând călare pe un cal mândru, în costum de vânătoare, cu arma pe umăr (întotdeauna avea și revolverul la șold), cu iepuri sau rațe legate de șa. Iar acum umbla prin oraș desculțată, cu toporul pe umăr și beschia subțioară, întrebând „Nu vreți să vă despic lemne?” Au chemat-o la NKVD și au întrebat-o: „Ce vreți să arătați prin acest comportament?” Eufrosinia a replicat: „La voi ce scrie? Că cine nu lucrează, acela nu mănâncă! Iar eu vreau să mănânc bine!” Și le-a întors spatele, zicând: „Nu mă mai deranjați!”

Viața ei, în perioada 1941-1960, este expusă în cartea sa. În anul 1957 a făcut o singură (și ultimă) vizită în Basarabia. Starea jalnică a cuibului părintesc din Ocolina i-a rupt inima și ea n-a revenit aici niciodată. Absolut întâmplător a aflat că mama ei mai trăiește în România. În anul 1958 s-au revăzut, iar în anul 1960 mama a trecut cu traiul la Esentuki, unde a și decedat în anul 1964.

Eufrosinia a rămas tot atât de energică. În anul 1962 a făcut o călătorie cu bicicleta pe o distanță de 6000 km pe ruta Esentuki-Moscova-Leningrad-republicile baltice și înapoi acasă (la Esentuki), unde se stabilise cu traiul (avea articolul politic 58 și nu avea dreptul să se întoarcă în Basarabia, sau să locuiască în marile orașe).

În grădina sa cultiva legume și fructe. Zilnic în fața casei punea o strachină cu fructe – *pentru trecători*. Pensia o dăruia copiilor orfani.

În anul 1987 a avut un acces cerebral, cu paralizie și pierderea vocii. Și-a revenit cu greu – putea să meargă în cârje, să întrețină discuții. A fost ajutată de o școlăriță din clasa 9 (Dașa Ciapkovskaia din Moscova), trimisă

**În curtea închisorii - plimbare
cu alte femei nenorocite**

de tatăl ei – cunoscutul desident Igor M. Ciapkovski. Această fată s-a atașat de bătrâna Eufrosinia, a îngrijit-o timp de șase ani, până la decesul ei din 8 martie 1994. Eufrosinia este înmormântată la Esentuki, alături de mormântul mamei.

3. Opera

La rugămintea mamei, în anii 1964-1968 Eufrosinia și-a scris memoriile, așternându-le cu scrisul ei frumos în caiete groase. Capitolele sunt intitulate caiete – în total 12. Primul este închinat unor amintiri despre familia sa, dar mai ales anului 1940-1941, petrecut la Soroca. Nimeni n-a descris și niciodată nu va mai scrie cineva atât de adevărat și detaliat regimul sovietic din Basarabia din acel an. Capitolul II este închinat călătoriei în tren. Eufrosinia îi pomenește mai pe toți cei 40 pasageri din vagonul ei, descrie condițiile călătoriei, diversele peripeții din acest tren sinistru. Capitolul III cuprinde munca la tăiatul copacilor, lupta cu frigul, cu foamea și insectele, dar mai ales cu răutatea administrației. Iar capitolul IV descrie faimoasa ei evadare, întâlnirile cu *dragii mei basarabeni*, de-zastrul localităților din Siberia. În capitolele V-XII este descrisă mașinăria Gulagului.

Autoarea a făcut și circa 700 desene color, pe care le-a introdus în pasagiile respective ale textului. Ele sunt ilustrații ale diferitor situații, scene și sunt executate energic, exprimă gingășie sau tensiune, sunt dramatice sau comice și prezintă o istorie paralelă a vieții Eufrosiniei Kersnovskaia.

Eufrosinia avea o singură frică – ca opera ei să nu cadă în ghearele KGB-ului. De aceea ea a copiat cu mâna de cinci ori întreaga operă – textul și ilustrațiile. Un complet a fost ascuns în familia cunoscutului actor de cinema Zinovi Gherdt; un alt complet – la un Estonian (tovarăș de suferințe), și la alți oameni de încredere.

Atunci când a căzut la pat, fetița Dașa (care o îngrijea) a găsit pe ici pe colo (în pod, sub pat etc.) teancuri de scrisori, manuscrise, desene. Ea și-a dat seama că este vorba de ceva excepțional.

Pentru nesupunere deseori a privit moartea în față

A evadat și a rătăcit singurică 1500 km timp de 6 luni prin pădurile sălbatice.

De la Moscova a sosit tatăl – Igor Ciapkovski, care a înțeles valoarea operei și importanța punerii ei la dispoziția societății.

Veniseră libertățile restructurării. Prima publicație a fost în ian. 1990, în revista *Ogoniok*, care a tipărit un articol publicistic al lui Vl. Vighilianski, precum și 64 de desene color. Au urmat publicațiile din revista *Znamea*.

Numele și opera Eufrosiniei au fost o adevărată senzație. Dar pe atunci senzațiile se succedau în ava-lanșă, astfel că Kersnovskaia a fost repede dată uitării.

La noi în Moldova (dar mai ales la Soroca) lumea cultă, intelectualii mai în vârstă, represații, au fost deosebit de im-presionați de aceste memorii remarcabile. Au circulat sute de copii xerox, multe au fost trimise rudelor și prietenilor din Po-lonia, Canada și mai ales – din România.

Foarte operativ, deja în luna iun. 1990, revista *Columna* a publicat versiunea românească a primului capitol, închinat Basarabiei (traducători – A. Alici, E. Spânu). Curând publică unele fragmente și revista *Glasul* (traducere și prezentare de A. Evdoșenco).

În anul 1991 au apărut două mari albume cu ilustrații și mici note explicative (în limbile rusă și germană).

Eufrosinia a avut marea fericire să țină în mâini opera sa. Ea deja se mișca prin curte, vorbea și citea, avea mintea tot așa de ageră ca și mai înainte. În anul 1994 a fost tipărit la Paris și un album în limba franceză. Autoarea a participat la selectarea materialului.

În semn de recunoștință pentru îngrijire și pentru eforturile de punere în circulație a operei sale, Eufrosinia l-a declarat moștenitor al creației sale pe I. Ciapkovski, matematician, director de colegiu la Moscova, unul din apropiații academicianului Andrei Saharov în anii marilor frământări din Moscova (1987-1989).

O muncă enormă pentru redactarea, sistematizarea și selectarea materialelor (copiile au avut pasagii și desene în diferite versiuni) a depus doamna Galina Atmașkina. Prelucrarea desenelor a fost și mai anevoioasă. Oricum, opera este astăzi pe deplin salvată și a intrat în patrimonial cultural mondial.

Ultima (și cea mai spectaculoasă) ediție este cea din oct. 2006.

Întâlnirea în taiga - cu prietena sa din Ocolina, Ana Perjovskaia.

Într-un volum enorm a fost inclus textul integral, toate 700 picturi, precum și facsimile tuturor originalelor (2200 pagini de caiete școlarești). Ediția a fost supravegheată de Valeriu Pasat, membru corespondent AȘ RM, care a anexat și cele două dosare judiciare (din 1943 și 1944) ale inculpatei Eufrosinia Kersnovskaia.

La târgul de carte de la Frankfurt (ediția 2006) această operă a produs adevărate furori. Editorii italieni au inițiat un apel către Parlamentul European de a declara cartea *Valoarea vieții omului* ca monument al culturii europene. S-a propus ca această capodoperă să fie tradusă simultan în 25 de limbi europene.

Va veni o zi când cartea basarabencei noastre va fi studiată în școli și universități.

„Cititotii acestor memorii celebre rămân profund impresionați de câteva tresături ale eroinei: Prima – o credință nemărginită în Dumnezeu. Secundo – un optimism mai mult decât exagerat. În al treilea rând – dragostea de muncă. Apoi calitatea ei de gospodar în toate. Urmează calitatea ei de om profund moral, împăcat cu conștiința sa, condus de cele mai înalte sentimente umane. Și, în sfârșit, o imensă cultură a acestei femei care a știut să se cultive chiar și în cele mai groaznice condiții. Anume aceste calități, cum spune dânsa, au salvat-o”.

În orașul Moscova funcționează *Fundația Kersnovskaia*, unde este acumulată o enormă arhivă: corespondență, însemnări zilnice, o colecție de fotografii și picturi ale Eufrosiniei. Fundația organizează anual conferințe și emisiuni televizate. Au fost montate două filme documentare.

În Internet a fost introdusă o informație amplă despre viața și opera Eufrosiniei Kersnovskaia: peste 100 fotografii din albumul familiei, câteva sute de desene ale ei, materiale publicistice, informații despre conferințe, filme îchinate vieții sale.

4. CUVÂNTUL EUFROSINIEI

Ce sunt acestea? Memorii? Nu!

Sau poate „schițe ale trecutului” – cum ar fi niște poze decolorate de familie, scumpe doar celora care în imaginile șterse abia recunosc fețele rudelor și prietenilor, răposați de multă vreme, iar în cazul dat – și a dușmanilor?

Nu! Dar ce sunt totuși?

Acestea sunt „inscripții pe stâncă”, fie ele săpate chiar de o mână neîndemânică în pereții peșterilor, dar care ajută oamenilor să-și imagineze

Albumul (1994, Franța) care a făcut-o cunoscută în toată Europa.

cum vechii strămoși vâneau mamuții, care erau armele lor – într-un cuvânt, să înțeleagă vremea și traiul lor.

Timpul se scurge repede. Noi, contemporanii acelor epoci și acelor evenimente, care vor fi aici povestite, suntem tot mai puțini, iar instinctul de autoconservare (mai bine zis, ceia ce numim „înțelepciunea vieții”) ne impune mai întâi să tăcem, apoi să fim slugarnici și în fine aproape să credem în acea minciună, care aidoma unui strat gros de praf acoperă tabloul trecutului.

Iar atunci când nu mai poți desluși nimic, trecutul este substituit cu un surogat convenabil, prezentat ca adevăr.

Cine din „martorii autentici” va îndrăzni să combată versiunea oficială?

Martorii mor, iar cu dânșii se duce și adevărul.

* * *

Mamă! Scumpa mea bătrână! Prima și ultima mea prietenă, singura și de neînlocuit... Tu de acum nu mai ești, dar te simt prezentă în toate obiectele ce mă înconjoară: acest fotoliu vechi, dar comod (eu l-am cumpărat căci îți plăceau anume lucrurile „comode”); masa – ușoară și josuță, ca tu s-o poți muta spre tine; o mulțime de pernuțe – „zestrea” ta, care-ți permiteau să te simți mai bine; radioul, picupul, o mulțime de plăci (și câte voi ai să mai cumperi!).

Tu așa de mult ai iubit muzica! Ea-ți trebuia ca și aerul... Și nu degeaba în ajunul stingerii tale, când nu-ți ajungea aer, tu m-ai rugat să-ți pun „Ivan Susanin”. Tu de acum nu mai puteai susține ariile, dar dirijai cu mâna ta tot mai slabă: „Tu ră sai, zarea mea din urmă...”

Dar tablourile? Anume „galeria ta” atârână peste tot, unde putea nimeri privirea ta! Eu desemnam tablourile pentru tine, gândindu-mă la tine... Am început să pictez acolo, la Nurilsk, imediat după ieșirea din lagăr. Nu aveam încă nici saltea, nici prostire, nu aveam nici măcar un ungher al meu, dar visam deja să pictez ceva frumos, care să-mi amintească trecutul... acel trecut, care era strâns legat de tine, maica mea!

Eu pictam și-mi imaginam, cum mă plimb cu tine pe acele locuri, pe care le pictam. Undeva în adâncul sufletului nutream nădejdea, că tu ești în viață – aceasta era acea făclie a speranței, fără de care viața este întunecată. Fiindcă este o diferență între întunecimea absolută care-l înconjoară pe orb și chiar cea mai slabă vedere, când abia zărești o sursă de lumină! Oare nu din această cauză tu admirai „tablourile” mele, draga mea?

Tu atâta ai dorit ca eu să pictez! În genere, tu ai dorit, ca viața mea să fie cât mai plină și interesantă. Tu mă implorai – „Du-te și privește filme! Vas! J'aime tant quand tu vas au cinema! (l. fr.). Eu n-ași vrea, ca din cauza mea tu să te lipsești de distracții”.

Eu nu puteam să-ți spun că nu-mi arde de distracții. Că sunt capturată de tristețe și pesimism. Că așa fi vrut să te iau pe brațe și să te apăr cu pieptul de soarta inevitabilă. Și singura ieșire – era să pictez...

Tu erai așezată în fotoliu și aranjai pasianța. Tu mă priveai cu ochii tăi buni și îndrăgostiți, nu conteneai să admiri: „Vraiment, tu as du talent! Tu dois faire de la peinture! Absolument! Promets le moi!” (l. fr.).

Tu ai vrut, draga mea, ca eu să-ți promit, iar vorba ta pentru mine e sfântă. Și ai mai avut o rugămintă: să compun istoria acelor ani – groaznici, a triștilor ani ai „universităților” mele. „Tu uneori povestești – ba de aici o bucată, ba de colo... Eu nicidecum nu mă pot dumeri! Scrie totul consecutiv și atunci poate eu voi pricepe, ce s-a întâmplat cu tine”.

Nu, draga mea! Tu n-ai mai aflat istoria mea tristă... și nu de aceea, că tu ești acolo sus, unde nu mai este suflare. Dar din cauză, că viața mea din acei ani a fost o asemenea înlățuire de evenimente mizerabile și stupide, care nu încap în capul omului cu mintea normală și nu ajunge la simțurile acelor, care nu lea pățimit!

Iată aceasta și este „În loc de prefață”.

5. Postfață

Am avut trei motive serioase să mă ocup cu propagarea numelui și operei Eufrosiniei Kersnovskaia.

1. Kersnovskaia a fost o personalitate excepțională, a avut o soartă extraordinară și a creat o operă monumentală, care va dăinui în veacuri.

2. Eroina noastră a scos problema Basarabiei (într-un mod original) pe arena europeană. Dânsa a proslăvit orașul patriarhal Soroca, i-a îndrăit și stimat pe basarabienii noștri. A pus în lumină oameni și fapte de până la război, dar mai ales – din sinistrul an 1940-41. Orașul Soroca îmi este deosebit de scump: aici au învățat părinții mei și tot aici am învățat și eu (1943-44 – la Liceul Tehnic, 1948-50 – la școala nr. 1, clasele IX și X).

3. Familia mea nu a fost deportată. Dar:

a) Peste 30 de învățători din județul Soroca, colegi de studii și de lucru cu tatăl meu, au fost trimiși în Siberia, de unde mulți nu s-au mai întors. Toți erau intelectuali, crescuți din rândul țăranimii județului, au fost cetățeni și gospodari model pentru satele noastre. Până la război învățătorii județului formau o adevărată familie – Asociația Învățătorilor din j. Soroca.

Menționez învățătorii, pe care-i țin minte: Ion Umanet (Crișcăuți, i-a cunoscut pe părinții mei), colegii de clasă a tatălului – Vl. Bodi (Florești), Andrei Vataman (Cosăuți), Larion Bârlădeanu (Cotova) și Teoctist Cebotarencu (Zgurița). Urmează – Ștefan Chiriță (Egoreni, împușcat în prima zi de putere sovietică, 18 martie 1944), Ștefan Bejenaru (Dumbrăveni) și soția sa Teodora (tot învățătoare), Ion Damașcan (Sobari), învățătorii din Dărcăuți – Teodor Vrânceanu, Mihail Ungureanu (cu soția sa Ecaterina, învățătoare), Natalia Vataman (mama colegului meu Vitalie). Au mai fost

represiați Alexandru Anop (inspector județean), Gheorghe Rusu (din Cosăuți, poet), activiștii Asociației Învățătorilor: Vasile Munteanu, frații Gheorghe și Vasile Lupașcu, preoteasa Maria Șoimu (învățătoare la Parcani), Olga și Ilie Prepelită (învățători la Bujerovca), Victoria Varzaru-Popa (învățătoare la Arionești) și încă mulți alții.

b) Circa 20 de colegi, din cele 6 școli în care am învățat, au fost și ei victimele GULAG-ului. Numai din clasa IX-A, Școala nr. 1 Soroca, au fost deportați (1949) 7 elevi – Lenuța Cristal, Eugenia Bodrug, Liuba Sochireanu, Vitalie Vataman, Ion Ciorbaru, Ion Melnic și Ion Caraciov. Apoi din aceeași clasă ne-au arestat (a. 1952) alți 4 băieți: Anatol Spinei, Victor Ciocârlan, Gheorghe Cernatinschi și Petru Bulat. (primii doi – condamnați la moarte). Au mai suferit și alți colegi – Vera Vrabie, Sergiu Țucanov și Galina Vrânceanu (am învățat împreună la Climăuți, cl. VIII), Leonid Naconecinâi, Maria Mitreanu și Mina Țușcă (satul Bădiceni, cl. VI), Elena Raischi și Râbacu Iacob (cl. IV – Crișcăuți) ș. a.

Iar în cl. VII (s. Visoca) a fost arestat în timpul lecției profesorul nostru Anton Ramașcan (mai 1947), care ne preda fizica, chimia, matematica și l. Franceză

c) Au fost deportați – fratele bunicii din Bădiceni, moș Antonuță Captari (tatăl, mama și cei 6 copii), familia fratelui bunelului din Bădiceni (văduva Feodosia Cernatinschi și trei copii). Au stat în lagăre verișorul meu – Gheorghe Marinciuc, cumnatul mamei – Leonid Cobâlaș. A fost deportată (a. 1949) sora soției – Lorica Popa-Voloșciuc (cu soțul și trei copii). Au fost clienți ai GULAG-ului Alexandru Lunchevici și Serghei Sibirschi – părinții cumnaților mei. În total – peste 20 rude.

Toți basarabeni au asemenea argumente. Și toți o vom stima pe soroceana Kersnovskaia.

Post-Scriptum. La 29 ianuarie anul curent la Moscova a fost celebrat „*Centenarul Eufrosinia Kersnovskaia*”. Ceremonia a vut loc în biblioteca Complexului „Russcoe Zarubejie”, vis-a-vis de teatrul „Taganca” (complex – creat de Alexandru Soljenițan). Ședința a fost condusă de către directorul „Fondului Kersnovskaia” – dl Igor M. Ciapkovskii. Au participat: directorul editurii „Rosspen” – dl A. Sorochin, directorul Arhivei Federației Ruse – dl S. Mironenco, academicienii din Moldova – Eugen Doga, Valeriu Pasat, Eugen Grebenicov, cunoscutul activist din „Memorial” – A. Roghinschii. Au vorbit reprezentanți din orașele Soroca (A. Marinciuc), Norilsk (VI. Roiter) și Esentuki (A. Gubanov). A fost demonstrat filmul documentar „Viața Eufrosiniei Kersnovskaia” (regizor VI. Meletin).

Dl A. Sorochin a comunicat asistenței despre finisarea variantei italiene a cărții monumentale „Valoarea vieții omului” și despre începutul lucrărilor asupra variantelor franceză și engleză. Sunt semnate contractele pentru edițiile germană și spaniolă.